

krst - Baleka: 1.ponorenie pod vodu (pozri *immersio*), neskoršie pokropenie vodou (pozri *infusio*); od raných čias ako neodmysliteľná podmienka prihlásenia sa ku *kresťanstvu*; predpokladom kresťanstva bolo vyznanie viery; spočiatku krst iba záležitosťou dospelých; od 3.st. rozšírený krst aj na *novorodencov*; spočiatku jednoduchý akt, neskoršie slávnostná liturgická ceremónia spojená s posvätením vody (pozri *voda svätená*), vyhánaním *diabla*, *pomazaním* a kladením ruky; krst odstraňuje *kliatbu dedičného hriechu*; v *koptskom umení* krst vyjadrený obrazovým spojením *mušle s krížom* vo výklenku náhrobnej *stély* (očistenie *duše* krstom vodou)
2.v *helénskom*ulte *Isis* *krst* v súvislosti so slávnosťami na počesť úmrtia a *vzkriesenia Osirisa*); v *egyptskej mytológii* zohráva úlohu očisty bohyňa *Kebechet*

Baleka v súvislosti s heslom *krstiteľnica*; 2.od 11.st. kamenná, bronzová alebo drevená nádoba užívaná na krstenie (*piscina*); podobala sa napr. na kotlík, pohár, misku alebo kadičku a stála na bohato zdobenej podnoži, stĺpu, na niekoľkých nohách, na figúre alebo figúrach; zvyčajne bola zdobená biblickými alebo *apotropajnými* námetmi súvisiacimi s krstom (Kristov krst, *rajské rieky* apod.); vznik od 11.st. v čase, keď rímskokatolícka cirkev sa odklášala od krstu dospelého, ktorý sa konal v *baptistériách* ponorením celého krstenca do nádrže s vodou (*immersio*); krstiteľnice určené na krst *novorodencov* stavané vo vnútri katolíckych kostolov, zvyčajne blízko vchodu; v *protestantských* chrámoch boli v *chóre*; od 13.st. krstiteľnicou aj *liturgická nádoba* na *svätení vodu*, s vrchnákom, bohato zdobená *cinárskymi* technikami, najmä plastikami a reliéfmi

Betz v súvislosti s *číslom 8*: liturgia krstu bola v znamení „posvätnéj osmičky“ (pozri *symbolika číselná*: 8); krst je prvým predpokladom, akým si zaistí každý krstenec podiel na živote *zmŕtvychvstania* Krista; *kaplnky* na krstenie (*baptistéria*) majú takmer vždy *oktogonálnu* formu a často sú osemhranné aj nádoby na krstenie; dôvod, prečo kresťanská zbožnosť kladla taký dôraz na číslo osem a má nasledujúce pozadie: *Potopu sveta* prežilo 8 ľudí (*Genesis 6,18*), a tak sa osmička stala číslom záchrany a znovuzrodenia; *Osem blahoslavenstiev* predniesol Ježiš pri svojej *Kázni na hore*, ktorými formuloval vlastnosti „Božieho služobníka“; najdôležitejšie však bolo Kristove vzkriesenie na ôsmy deň týždňa, čiže v nedeľu; nedeľou sa v ranom kresťanstve riadil týždeň a nedeľa súčasne bola prvým aj ôsmym dňom (týždeň sa rátať „od nedele do nedele“) a súčasne najväčším kresťanským sviatkom (určeným pre oslavu Boha)

Hall: obrad uvedenia do kresťanskej cirkvi, ktorý sa uskutočňoval ponorením do vody alebo poliatím; historicky bol považovaný tak za *očistenie*, tak za *znovuzrodenie*; *krstiteľnica* tu bola symbolom nepoškvrneného lona *Panny Márie*, z ktorého sa krstenec znova narodil; okrem Kristovho krstu kresťanské umenie venuje pozornosť krstom svätcov a významných osôb; najdôležitejšími sú motívy: *Ambróz* krstí *Augustína*, *Bartolomej* krstí obrátených na vieru, *Bonifác* krstí *pohana*, *Jakub Starší* krstí kúželníka *Hermogena*, *Ján Krstiteľ* krstí obyvateľov *Judey v Jordánu*, *apoštol Pavol* krstí *Ananiáša*, *apoštol Peter* krstí väzenských dozorcov *Processa* a *Martiniana* a ď.); krst je jednou zo *Siedmich sviatostí*; je aj jednou z udalostí Kristovho *zjavenia*

Hall v súvislosti s heslom *Ukrižovanie Krista*: krv a voda, ktoré podľa *Jánovho* evanjelia vytiekli z Kristovho boku zraneného kopijou (pozri *Svätá kopija*, *Longinus*), sú podľa *Augustína* predobrazom *eucharistie* a krstu

Lurker v súvislosti s heslom *umývanie*: umývanie bol najdôležitejší spôsob *očisty* nielen od telesnej špiny, ale tiež, ako verí veľa národov, aj od duchovnej poškvrny; *Babylončania* opisovali *vodu* jednoducho ako očišťujúcu; starí Egypťania videli v očistnej záplave bohyňu vody *Kebechet*, ktorá pomáhala *faraónovi* pri výstupe na nebesá; očistnou vodou tak mohla pomôcť ku *vzkrieseniu* a posmrtnému životu; rituálnym umývaním sa jednak odstraňuje nečistota *hriechu*, jednak sa privoláva *spása* a umožňuje sa nový život; v jedinom úkonu sa tak spája očišťovanie (lustrácia) a posväcovanie (konsekrácia); dokonalou čistotou je kúpeľ, predpísaná v *helenistickom*ulte bohyne *Isis*; za náhradu kúpeľa je možné považovať omytie alebo pokropenie tela; v *Babylónii* sa umývali ruky pred každou obetou; nádoby na vodu nachádzame aj v pred egypťskými chrámami a antickými svätyňami; podľa egypťského učenia o smrti vyvoláva „zavlažovanie“ nádej na nový život; v *judaizme* iba čistí (pozri *farizeji*) smeli predstúpiť pred *Jahveho*; pred *stanom stretávania* bolo *bronzové* umývadlo pre kňazov, lebo podľa *Exodu* (30,17-20): „Budú sa omývať vodou, aby nezomreli“; *Mojžiš* omyl svojho brata, kňaza *Árona* a jeho synov pred tým, ako sa obliekli (*Leviticus 8,6*); v *deň Zmierenia/Pokánia* sa musel veľkňaz celý umyť na svätom mieste k tomu určenom; aj ten, kto vyhnal capu (pozri *Azazel*), rituálne obťažkaného hriechmi ľudu, do *púšte*, si musel vyprať šaty a celý sa umyť vodou (*Leviticus 16,24nn*); vonkajšie umývanie je symbolický

úkon; očista od hriechov sa však ním nemá iba naznačovať, ale priamo vyvolávať; *Ježiš* odmietal zabsolútnenie starozákonného omývania, čo *farizeji* považovali za porušenie tradície; vonkajším omývaním sa človek nemôže očistiť od hriechov, lebo hriechy nevošli do človeka zvonku ale „zvnútra, z ľudského srdca vychádzajú ľudské myšlienky, smilstvo, lúpeže a vražda“ (*Marek* 7,21); ten, kto prešiel kúpeľom znovuzrodenia (krstom), sa potrebuje očisťovať iba od vonkajšej pozemskej špiny; stačí preto umyť iba nohy (*Ján* 13,10), ktoré sú jej najviac vystavené (pozri *Umývanie nôh apoštolom*); krst na rozdiel od opakovaného omývania, je jednorazový iniciačný obrad; Jánov krst vodou je nerozlučne spätý s vyznaním hriechov a jeho cieľom je odpustenie hriechov (*Marek* 1,4n); keď sa *Ježiš* dal pokrstiť Jánom v *Jordánu*, postavil sa tak ako *baránok Boží* (rituálne sa obťažkaný hriechmi ľudu) pod zákon Božieho súdu nad všetkým pozemským; zatiaľ čo však Ján krstil iba vodou, *Ježiš Kristus* krstí *Duchom svätým* a ohňom (očistným ohňom utrpenia za vieru, ohňom súdu; *Matúš* 3,11); v rozhovore *Nikodémom* preto vraví: „Amen, amen, hovorím Ti: Ak sa niekto nenarodí z vody a z Ducha, nemôže vojsť do kráľovstva Božieho“ (*Ján* 3,5); pre *Pavla* je krst symbolom smrti a zmŕtvychvstania s Kristom; *Tertulian* (†230) spomína, že prví kresťania si umývali ruky pred každou *modlitbou*; ruky sa tiež bežne umývali pred vstupom do chrámu; v pokonštantínovskej dobe (od 4.-5.st.) sa preto do priestoru pred *bazilikou* umiestňovali nádoby s vodou; tento zvyk bol neskoršie nahradený kropením *svätenou vodou* na znamenie duchovnej očisty a na pripomienku krstu; po príprave darov si kňaz umýva ruky (pozri *lavabo*), aby naznačil, že k *eucharistii* je možné pristúpiť iba s čistými rukami a čistým srdcom; na pamiatku *Ježišovho* prikázania lásky (*Caritas*) sa na *Zelený štvrtok* konalo v kláštoroch umývanie nôh (pozri *Umývanie nôh učeníkom*); robil ho *opát*, v katedrálach *biskup* a na panovníckom dvore knieža; krst sa realizoval až do 3.st. v tečúcej vode vo voľnej prírode; okrem trojnásobného ponorenia (*immersio*) sa postupne rozširoval obrad trojnásobného polievania hlavy vodou (*infusio*); až do románskej doby (11.st.) sa vedľa hlavných chrámov stavali guľaté alebo osemhranné *baptistériá*, ktoré bývali zasvätené *Jánovi Krstiteľovi*; také *svätotajnske kaplnky* stáli už v ranej dobe popri *dómoch* v nemeckých mestách *Augsburg*, *Riesseburg* a *Mainz*; keď sa od krstu ponorením začalo upúšťať, zmenšovali sa postupne aj krsťiteľnice, nádoby, ktoré v stredoveku mali veľké rozmery, a zvyčajne nadobúdali tvar *kalicha*

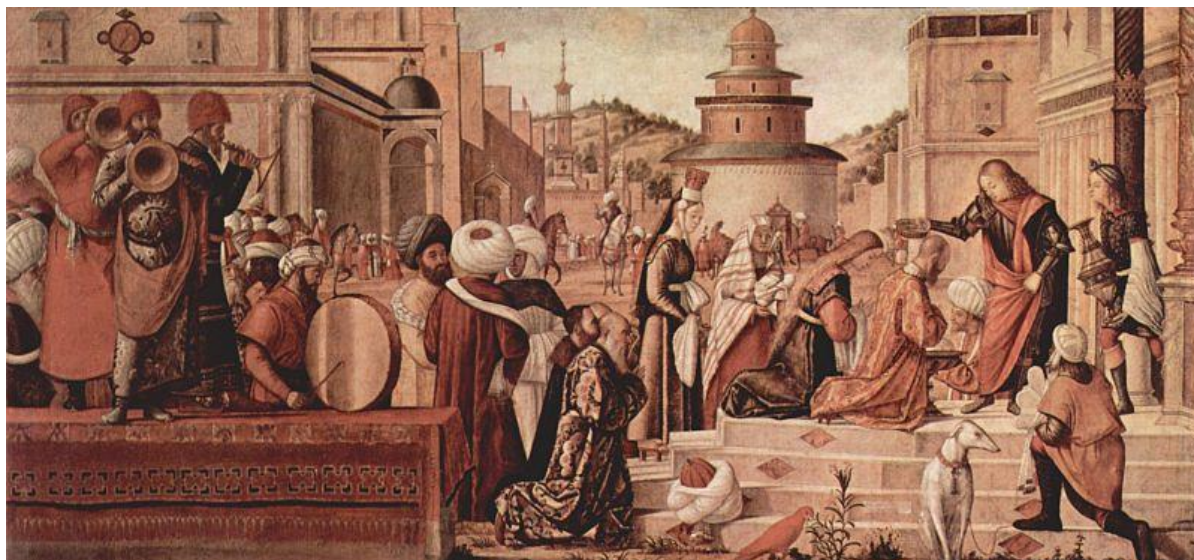
Nový biblický slovník: pôvod kresťanského krstu je odvodzovaný z rituálneho omývania *Židov*, z očistných rituálov *kumránskeho* spoločenstva, z krstu *prozelytov* (pohanov obrátených na vieru *Jahveho*) a z krstov, ktoré vykonával na Jordáne *Ján Krstiteľ*; posledná možnosť, krst Jána Krstiteľa, sa považuje ako najpravdepodobnejší počiatok kresťanského krstu; Ján je predchodcom *Ježiša*, *Ježiš* sa ním nechal pokrstiť a je takmer isté, že Ján pokrstil aj niektorých z učeníkov (*Ján* 1,35-42); zdá sa, že v tejto Jánovej praxi niektorí učeníci na počiatku *Ježišovho* verejného pôsobenia pokračovali (*Ján* 3,22n); Jánov krst zrejme vznikol zo židovského rituálneho omývania praktikovaného kumránskym spoločenstvom; Jánov krst bol predovšetkým krstom *pokánia*; prijatím krstu z Jánových rúk krsťenci vyjadrovali svoje pokánie a túžbu po odpustení (*Matúš* 3,6; *Marek* 1,5); krst bol súčasne aj prípravný a symbolický akt, ktorý pripravoval krsťenca na službu pre „toho, ktorý prichádza“ a symbolizoval aj *súd*, ktorý prinesie; Ján prirovnával tento súd k prerezávaní stromu alebo k oddeľovaniu zrna od pliev alebo o ňom hovoril ako o krstu Duchom a ohňom; skutočnosť, že *Ježiš* podstúpil krst pokánia, pôsobila prvým kresťanom isté vieroučné ťažkosti; pre *Ježiša* to prinajmenšom musel byť výraz odovzdania sa do vôle Božej a prihlásenia sa k službe, alebo úplné stotožnenie sa s ľuďmi pred *Hospodinom*; po krstu do *Ježiša* zostúpil Duch (*Matúš* 3,16; *Marek* 1,10; *Lukáš* 3,21); mnohí preto Kristov krst chápu ako *archetyp* kresťanského krstu - krst vodou a Duchom; hoci *evanjelisti* spájajú krst *Ježiša* so zoslaním Ducha (to nastáva okamžite po jeho krstu), nekladú medzi ne znamienko rovnosti ani ich nespájajú pod jeden termín „krst“; okrem toho žiaden novozákonný autor nedáva *Ježišov* krst za vzor ostatným kresťanom; *evanjelisti* sústredujú pozornosť čitateľa na *pomazanie* Duchom a na hlas z neba (*Ján* dokonca o *Ježišovom* krste nepíše vôbec); prečo *Ježiš* nepokračoval v Jánovom krste, *Písmo* nevysvetľuje; možno preto, lebo ako symbol *súdu* bol menej vhodný pre *Ježišovu* službu, ktorá zdôrazňovala naplnenie a eschatologické požehnanie, a súd považovala skôr za odročený ako nastávajúci; krst ohnivým súdom, kalich Božieho hnevu, predstavoval niečo, čo musel *Ježiš* sám podstúpiť (pre ostatných) až na hranicu smrti (*Marek* 10,38; 14,24-36; *Lukáš* 12,49); nech už vyzerá pozadie krstu akokoľvek, iste bol integrálnou súčasťou kresťanstva od samého počiatku (*Skutky apoštolov* 2,38-41); *apoštol Pavol*, ktorý sa na kresťanstvo obrátil 2 alebo 3 roky po vzkriesení Krista, považuje krst za počiatok kresťanského života; v *Novom zákone* nepoznáme jediného kresťana, ktorý by nebol pokrstený, či Jánom Krstiteľom alebo v mene *Ježiša*; krst prvých kresťanov bol podobne ako Jánov krst výrazom pokánia a viery; mnohí usudzujú, že predstava odpustenia hriechov prostredníctvom krstu bola prítomná od samého počiatku (*Skutky*

apoštolov 10,43-45); iní tvrdia, že najstarší kresťanský krst sa chápal skôr ako krstencova „prosba za čisté svedomie“ (1 List apoštola Petra 3,21), pričom dar Ducha svedčil o Božom čine prijatia a obnovy; iste práve to bol pre nastávajúceho kresťana rozhodujúci krok, ktorým sa celý oddal Bohu a ktorý ho často vylúčil zo svetskej spoločnosti a dokonca ho vystavil prenasledovaniu zo strany bývalých priateľov; kresťania sa na rozdiel od Jánovho krstu od počiatku krstili „v mene Ježiša“ (*Skutky apoštolov 2,38; 8,16; 10,48*); táto fráza naznačuje, že ten, kto krstil, sa považoval za Ježišovho nástupcu, alebo že krstenec považoval svoj krst ako rozhodnutie nasledovať Ježiša; možno uvedená fráza zahrnovala oba aspekty; krst v mene Ježiša zrejme od samého počiatku predstavoval vstupný rituál alebo iniciáciu do nového spoločenstva ľudí, ktorí vyzývali meno Ježiš (*Skutky apoštolov 2,21-41; 22,16*); iste tiež vyjadroval ústretový postoj spoločenstva ku krstencovi, ktorý rovnako ako oni veril v Krista, čo sa niekedy vyjadrovalo kladením rúk (*Skutky apoštolov 8,14-17*); o vzťahu krstu a daru Ducha sa v *Skutkoch apoštolov* stále diskutuje; niektorí tvrdia, že Duch je daný prostredníctvom krstu, prostredníctvom kladenia rúk alebo prostredníctvom oboch (obe časti obradu chápu ako jeden celok sviatosti); ťažko obhajovať názor, že raná cirkev bola v tejto otázke jednotná alebo že sa *evanjelista Lukáš* pokúšal presadiť určitý pohľad; je pravdepodobné, že pre Lukáša a prvých kresťanov predstavoval dar Ducha kľúčový faktor pri demonštrácii skutočnosti, že sa človek Bohu poddáva a ten ho prijíma; v tomto stretnutí Boha s človekom hral krst dôležitú úlohu minimálne ako výraz pokánia a odovzdania sa, ako znamenie, že krstenec sa vydáva na cestu Ježiša a vstupuje do spoločenstva učeníkov, pričom ako kontext stretnutia Boha a človeka bol daný a prijatý Duch; je toho prekvapivo málo, na čom by sa dalo stavať „vyššie“ poňatie krstu; Nový zákon sa priamo nevyjadruje ku krstu *novorodencov*, napriek tomu nie je možné vylúčiť, že deti boli krstené v rámci domácnosti (*Skutky apoštolov 16,15-33; 18,18*; 1 List apoštola Pavla Korinským 7,14); to, že deti veriacich predstavujú súčasť domácej viery, je možné ľahko doložiť z 1 Listu apoštola Pavla Korinským, nehovoriac o Marekovi 10,13-16; na druhej strane Pavol v Liste Galatským (3) hovorí, že účasť na Kristovi nie je odvodená z telesnej postupnosti ani na rituálnom akte (*obriezke*), ale že prichádza prostredníctvom viery a nezávisí na ničom inom iba na viere a daru Ducha, ktorého človek vierou prijíma; stručne povedané, čím viacej chápeme krst ako výraz viery krstenca, tým menej budeme súhlasiť s krstom novorodencov; čím viacej ho pokladáme za výraz Božej milosti, tým ľahšie krst novorodencov obhájime; v každom prípade by si mali kresťania dať pozor na to, aby neprečeňovali krst tak, ako Židia *obriezku*

pozri *kvetiny, perla, páv, citrón, olejová lampička, umývadlo; konfirmácia, birmovka, katechumen, neofyt, ablúcia, pôst, ryba; Nikodém poučovaný Kristom; kainisti; Biela sobota; birmovka, konfirmácia, apoštolské vyznanie viery*

Krst (vitráž katedrály Notre-Dame, 14.st.)

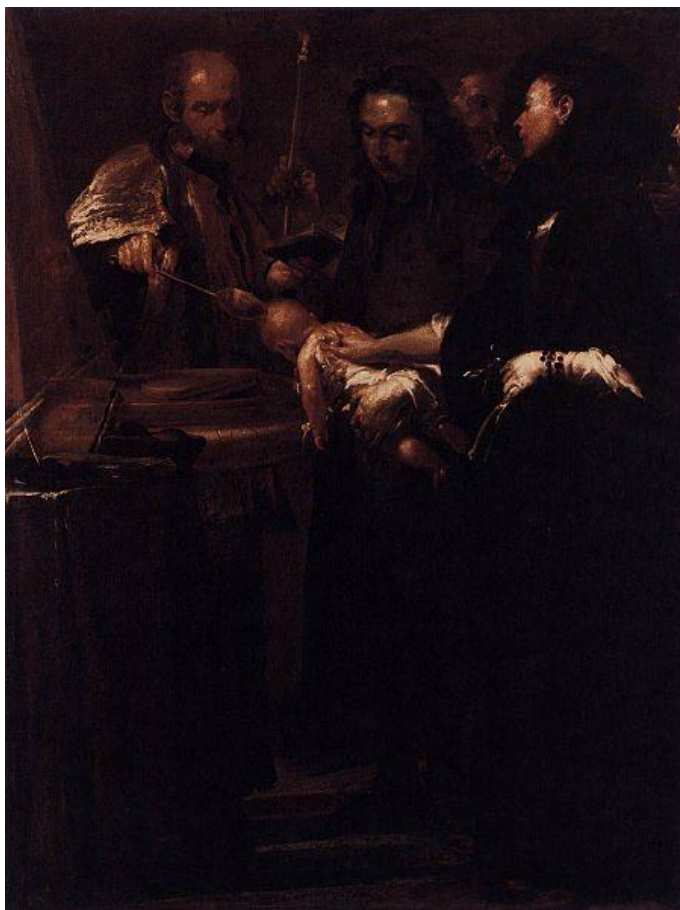
V. Carpaccio: Sv. Juraj krstí neveriacich (1507)

G. di Paolo: Sv. Ansanus krstí (1440)

A. Aspertini: Krst (16.st.)

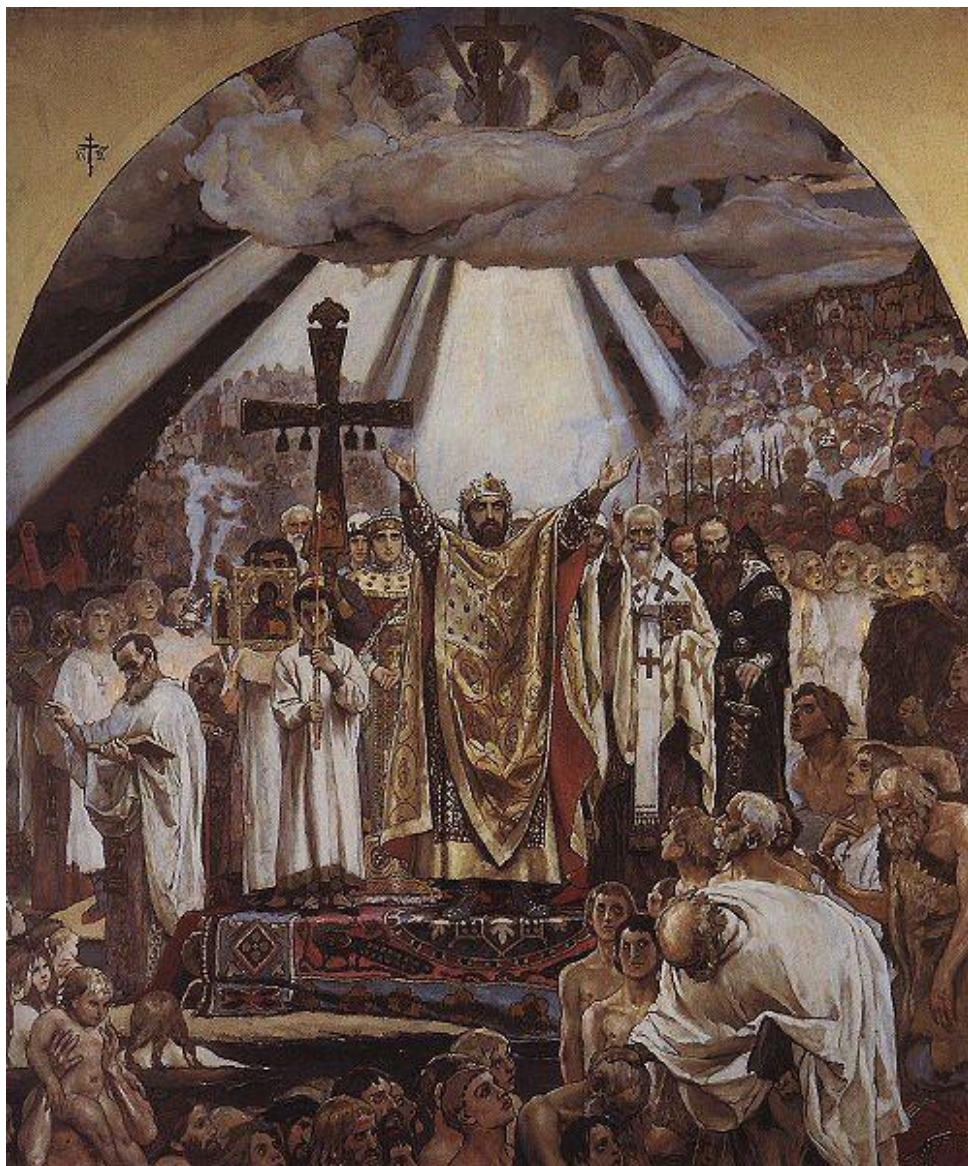
G. M. Crespi: Krst (1712)

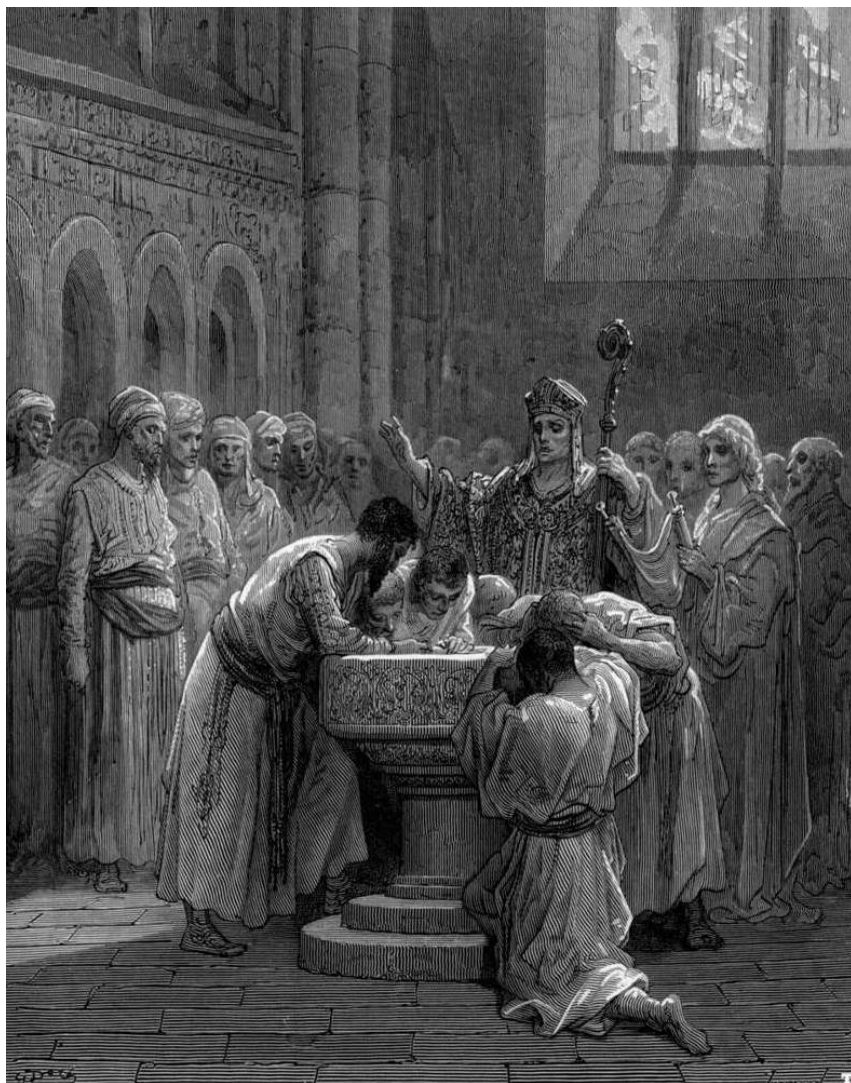
Ján krstí zástupy (Baptisterium di San Giovanni, Florencia, 1240-1310)

A. del Sarto: Krst ľudu (grisaille, freska v Chiostro dello Scalzo, Florencia, 1511-26)

V. M. Vasněcov: Krst Rusi (1885-1896)

G. Doré: Krst neveriacich (19.st.)

Krst eunucha - motív odkazujúci ku *Skutkom apoštolov* (8,26-39); *apoštol Filip* cestou do Gazy stretol etiópskeho dvorana; vracal sa domov z návštevy Jeruzalema; sedel na svojom voze a čítal Knihu Izaiáša (53,7-8); Filip sa ho spýtal tiópsky, či rozumie tomu, čo číta; dvoran odpovedal, že nie, lebo nemá učiteľa, ktorý by ho učil; požiadal Filipa vysvetliť text a ten mu povedal o Ježišom evanjeliu; dvoran poprosil, aby bol pokrstený; išli k vode a Filip ho pokrstil; pozri *eunuch*

-komentátori všeobecnosti naznačujú, že kombinácia „eunuch“ spolu s funkciou „dvoran“ vopred vylučovala ich prítomnosť v chráme podľa Deuteronomia (23); niektorí učitelia poukazujú, že eunuchovia boli vylúčení zo židovskej bohoslužby; John J. McNeill cituje použitie slova eunuch v iných pasážach Nového zákona (Matúš 19,12), čo podľa neho naznačuje, že tento eunuch bol pokrstený ako prvý gay kresťan; Jack Rogers naproti tomu píše, že „skutočnosť, že tento pohan konvertujúci na kresťanstvo, patril súčasne k sexuálnej menšine, odlišnej rase, etnickému pôvodu a národnosti; z toho vyplýva, že kresťanstvo (na rozdiel od *judaizmu*) vyzývalo kresťanov, aby boli inkluzívni a prívetiví

-v súvislosti s heslom *Kandake*: Kandake alebo Kendake bol titul pre núbijské kráľovné vládnuce starobylému kráľovstvu Kuš v údolí Nílu; jedná sa o derivát slova Candace, čo je v meroitskom jazyku termín pre kráľovnú alebo kráľovnú-matku; v *Novom zákone* sa stretol s apoštolom Filipom pokladník „Candace, kráľovnej Etiópčanov“ pri návrate z cesty do Jeruzalema a diskutoval s Filipom o význame mätúcej pasáže z proroka Izaiáša; Filip mu vysvetlil verš a eunuch bol ihneď pokrstený v nejakom blízkom potoku

https://www.google.sk/search?q=The+Apostle+Paul+baptized+the+eunuch&espy=2&biw=1853&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0CFMQsARqFQoTCMLU6bCbmMkCFck5GgodPq4Njg&dpr=1#imgrc=mKf_G2IMZwVjtM%3A

<https://www.google.sk/search?q=Acts:+the+baptism+of+the+eunuch&espy=2&biw=1853&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0CFEQsARqFQoTCMuDooySmMkCFcZVGgoduAMHkQ>

Rembrandt: Krst eunucha (1626)

Rembrandt: Krst eunucha (lept, 1641)

Nasledovník Rembrandta: Krst eunucha (17.st.)

L. Chéron: Sv. Filip krstí eunucha (štúdia, perokresba hnedým atramentom s hnedým lavírovaním, 1660-1725)

G. d'Hondecoeter: Krst maura Chamberlaina (pol. 17.st.)

L. Chéron: Krst eunucha (lept, 17.-18.st.)

A. Cuyp Krst eunucha (1642-1643)

A. Cuyp: Krst eunucha (1653)

F. A. Maulbertsch: Apoštol Filip krstí eunucha (1750)

J. Linnell: Krst eunucha (1835-1845)